

VFP 2023/91

Data sharing is caring: de introductie van ‘open finance’ via het FIDA-voorstel

Mr. G.J. Brugman & D. van de Vijver, datum 14-08-2023

Datum	14-08-2023
Auteur	Mr. G.J. Brugman ^[1] & D. van de Vijver ^[2]
JCDI	JCDI:ADS710078:1
Vakgebied(en)	Financiële dienstverlening (V)

1. Introductie

Op 28 juni 2023 heeft de Europese Commissie (hierna “*Commissie*”) het ‘Financial data access and payments package’ gepubliceerd om de financiële sector in het algemeen, en specifiek elektronische betalingen, het digitale data tijdperk in te leiden.^[3] Als onderdeel daarvan is er een drietal voorstellen bekendgemaakt in verband met de ontwikkelingen in de markt omtrent betalingen. Het pakket van concrete voorstellen bestaat uit de wijziging en modernisering van de huidige “Payment Services Directive” (“*PSD2*”) naar “*PSD3*” en de daarbij horende “Payment Service Regulation” (“*PSR*”) en de verordening voor een raamwerk voor “Financial Data Access” (“*FIDA*”).^[4] De voorstellen van de Commissie hebben het gezamenlijke doel het aanpassingsvermogen van de financiële sector binnen de EU te verbeteren, zodat er adequaat gereageerd kan worden op de voortdurende digitale transformatie en de risico’s en kansen die deze met zich meebrengt.

Dit artikel zal zich enkel richten op de FIDA-verordening, waarmee de Commissie voortbouwt op de ideeën die zijn vastgelegd in PSD2, de GDPR en de (ontwerp) Data Act waarmee cliënten de mogelijkheid krijgen om data die een bepaalde instelling houden te delen met andere partijen. Met het voorstel borduurt de Commissie verder op het *open banking* concept zoals geïntroduceerd met PSD2, waarmee enkel data omtrent betaalrekeningen met andere partijen dan banken (rekeninginformatiedienstverleners, “*AISPs*”) moeten worden gedeeld. Een AISP kan bijvoorbeeld inzicht krijgen in het banksaldo van de cliënt en zijn verschillende banktransacties. *Open banking* ziet echter alleen op betaalrekeningen in tegenstelling tot *open finance* wat ziet op de gehele financiële data van een cliënt. Het bereik van de verordening bereidt zich dan ook uit naar gebieden als beleggen, hypotheeklen, lenen, pensioenen, sparen en verzekeringen. Het idee van een dergelijk open financieel systeem ligt ten grondslag aan het beginsel van *open finance*. *Open finance* maakt nieuwe financiële diensten mogelijk, zoals financieel advies op basis van het financiële huishouden van de cliënt (op basis van de bestaande financiële diensten die de cliënt afneemt bij andere financiële instellingen). Hierdoor kan de financiële planner tarieven van diensten vergelijken (denk bijvoorbeeld aan het makkelijk schakelen tussen de goedkoopste verzekeraar) of diverse beleggingsproducten.

Volgens het voorstel van de Commissie is het doel van de FIDA-verordening dan ook het stimuleren van innovatieve financiële diensten en het ondersteunen van een gelijk speelveld op de financiële markt. Hiermee kan een bedrijf bedrijfsmodellen creëren op basis van de financiële data van de cliënt. De Commissie hoopt *open finance* te bereiken binnen de EU middels de volgende drie pijlers.

- (i) individuen het recht geven om te bepalen hoe hun gegevens worden gedeeld en vervolgens gebruikt;
- (ii) het invoeren van een verplichting voor datahouders om gegevens (onder voorwaarden) te delen; en

- (ii) het stellen van voorwaarden aan derden die de gegevens willen ontvangen. Simpel gezegd legt de
- i) FIDA-verordening dus de rechten en plichten vast voor het beheer van het delen van cliëntgegevens in de financiële sector.

In paragraaf 2 gaan we dan ook in op de data die beschikbaar worden gesteld onder FIDA, waarna we in paragraaf 3 ingaan op de partijen die deze data daadwerkelijk kunnen delen en gebruiken. In paragraaf 4 gaan we nader in op wanneer data kunnen worden gedeeld en welke vereisten daarbij gelden en in paragraaf 5 op de *schemes* die daarvoor moeten worden opgesteld. In paragraaf 6 gaan we in op welke gevolgen *open finance* zal hebben voor de praktijk.

2. Welke data worden beschikbaar gesteld?

De data die onder FIDA gedeeld kunnen worden ziet op persoonlijke en niet-persoonlijke gegevens die verzameld, opgeslagen en anderszins verwerkt worden door financiële instellingen als onderdeel van de normale bedrijfsvoering met cliënten, waaronder zowel gegevens die door een cliënt zijn verstrekt als gegevens die zijn gegenereerd als gevolg van interactie van de cliënt met de financiële instelling. Dit wordt cliëntdata genoemd (artikel 3 lid 3 FIDA).

In artikel 2 lid 1 FIDA wordt meer specifiek bepaald op welke soort cliëntdata het FIDA-voorstel betrekking heeft:

- hypothecaire kredietovereenkomsten, leningen en rekeningen (met uitzondering van betaalrekeningen nu deze al gereguleerd zijn in PSD2 en in de toekomst in PSR), waaronder gegevens over het saldo, voorwaarden en transacties;
- spaargelden, beleggingen in financiële instrumenten, op verzekeringen gebaseerde beleggingsproducten, cryptoactiva, onroerend goed en andere gerelateerde financiële activa en de economische voordelen die voortvloeien uit dergelijke activa, met inbegrip van de gegevens die verzameld zijn in verband met de geschiktheids- en passendheidstoets in het kader van MiFID II;
- pensioenrechten in bedrijfspensioenregelingen en pan-Europese persoonlijke pensioenproducten;
- schadeverzekeringsproducten, met uitzondering van ziekte-, gezondheids- of medische verzekeringsproducten; en
- gegevens die deel uitmaken van een kredietwaardigheidsbeoordeling van een onderneming die verzameld worden als onderdeel van een kredietaanvraagproces of een verzoek voor een kredietrating, gezamenlijk “*Financiële Data*” genoemd.

3. Welke partijen kunnen financiële data delen en gebruiken?

De FIDA-verordening biedt een wettelijk kader voor het delen van gegevens tussen verschillende financiële marktdeelnemers. Hierbij kunnen de volgende partijen worden aangewezen. Ten eerste kent de FIDA-verordening de “*Data Houder*”. De Data Houder is een instelling die geen AISP is en die Financiële Data verzamelt, opslaat of anderszins verwerkt. Ten tweede wordt de “*Data Gebruiker*” aangewezen. Dat is een entiteit die valt binnen de scope van FIDA en die na toestemming van een cliënt rechtmatige toegang heeft tot Financiële Data. Een financiële instelling kan daarbij zowel optreden als Data Houder en Data Gebruiker.

In principe kunnen data enkel gedeeld worden tussen instellingen die daarvoor over de juiste vergunning beschikken, zoals bepaald in artikel 2 lid 2 FIDA. Volgens het voorstel omvat dit banken, verzekeraars, (vrijgestelde) betaalinstanties, investeringsondernemingen, crypto-activadienstverleners, beheerders van

beleggingsfondsen, verzekeringsbemiddelaars, crowdfundingdienstverleners en pensioenfondsen. Gebaseerd op het huidige voorstel vallen financiële instellingen die onder lokale wetgeving vallen niet onder het toepassingsbereik van het FIDA-voorstel. In Nederland gaat dit onder andere om partijen die (hypothecair) krediet aanbieden dan wel bemiddelen in (hypothecair) krediet.

Voor partijen die niet over de juiste vergunning onder de FIDA-verordening beschikken, bestaat er wel de mogelijkheid om dusdanig geautoriseerd te worden dat deze partijen toch kunnen optreden als Data Gebruiker (en dus ook Data Houder). Er wordt namelijk een nieuwe partij geïntroduceerd onder FIDA: de financiële informatie dienst aanbieder ("FISP"). Hiermee waarborgt de commissie dat alleen geautoriseerde en betrouwbare aanbieders in aanmerking komen voor de toegang tot en verwerking van Financiële Data. Om over een vergunning als FISP te beschikken zal een vergunning van de toezichthouder in de *home*-lidstaat moeten worden aangevraagd,^[5] waarna de FISP middels het paspoortregime diensten in de andere lidstaten kan aanbieden.^[6]

4. Wanneer moeten data worden gedeeld en welke vereisten gelden daarbij?

Volgens het FIDA-voorstel moet een Data Houder de Financiële Data op (elektronisch) verzoek van een cliënt zonder onnodige vertraging, doorlopend en in *realtime* ter beschikking van de cliënt stellen (artikel 4 FIDA). Verder bepaalt het voorstel dat de Data Houder de Financiële Data op (elektronisch) verzoek van een cliënt ter beschikking van de Data Gebruiker stelt, voor de doeleinden waarvoor de cliënt de Data Gebruiker toestemming geeft. Deze Financiële Data moeten tevens zonder onnodige vertraging, doorlopend en in *realtime* worden gedeeld (artikel 5 lid 1 FIDA).

4.1 Toestemming

Voordat er Financiële Data gedeeld mogen worden tussen de Data Houder en Data Gebruiker moet er dus wel toestemming door de cliënt worden verleend. Hiervoor wordt het 'toestemmingsdashboard' geïntroduceerd waarmee de cliënt toestemming kan controleren en beheren in overeenstemming met artikel 8 FIDA. Dit dashboard is een nieuw vereiste onder zowel FIDA als PSR, die een vrijwel identieke verplichting kent in artikel 43 PSR. Onder PSD2 bestond dit vereiste dus nog niet.

4.2 Kosten

Overigens hoeft de Data Houder deze data niet gratis te delen met de Data Gebruiker. Dit in tegenstelling tot *open banking* onder PSD2 (en later PSR) waar data gratis gedeeld moeten worden. De Data Gebruiker kan namelijk verzocht worden een redelijke vergoeding te betalen aan de Data Houder voor het aanbieden van de benodigde interfaces voor het beschikbaar stellen van cliëntgegevens. Deze vergoedingen moeten echter gebaseerd zijn op objectieve, transparante en niet-discriminerende methodologie die is overeengekomen binnen een *scheme* (waarover meer in paragraaf 5).

4.3 Aan welke voorwaarden dient de Data Houder te voldoen?

Een Data Houder mag Financiële Data slechts ter beschikking stellen indien wordt voldaan aan de voorwaarden uit artikel 5 lid 3 FIDA. Dit houdt onder andere in dat Financiële Data beschikbaar worden gesteld via een formaat dat gebaseerd is op algemeen erkende normen en ten minste dezelfde kwaliteit heeft als welke beschikbaar is voor de houder van de gegevens. Verder moet de Data Houder zorgen voor een passend beveiligingsniveau voor de verwerking en overdracht van Financiële Data. Ook moeten Data Gebruikers aantonen dat zij toestemming van de cliënt hebben om toegang te krijgen tot de Financiële Data die door de Data Houder worden bewaard.

4.4 Aan welke voorwaarden dient de Data Gebruiker te voldoen?

Ook de Data Gebruiker moet aan bepaalde voorwaarden voldoen in verband met het ontvangen van Financiële Data op grond van artikel 6 FIDA. De Data Gebruiker heeft namelijk slechts toegang tot de cliëntgegevens voor de doeleinden en onder de voorwaarden waarvoor de cliënt toestemming heeft verleend (oftewel de voorwaarden die met de cliënt zijn overeengekomen) en hij mag geen cliëntgegevens verwerken voor andere doeleinden dan het uitvoeren van de dienst waarom de cliënt expliciet heeft verzocht. Een Data Gebruiker verwijdert cliëntgegevens wanneer deze niet langer nodig zijn voor de doeleinden waarvoor de cliënt toestemming heeft verleend.

5. Onder welke voorwaarden kunnen data worden gedeeld: de schemes

Voor het delen van Financiële Data tussen Data Houders en Data Gebruikers moeten er *schemes* worden opgesteld op basis van artikel 10 FIDA. Dit is een wezenlijk verschil ten opzichte van PSD2 waar er geen overeenkomst vereist is tussen de bank en de AISP en de bank tevens verplicht is deze data te delen.

Data Houders en Data Gebruikers moeten dus lid worden van een bepaalde *scheme* voor de uitwisseling van Financiële Data, waarmee de toegang tot de Financiële Data geregeld wordt op grond van artikel 10 FIDA. De *scheme* bevat de gemeenschappelijke standaarden voor de gegevens en de technische interfaces om het verzoek om gegevensuitwisseling van cliënten mogelijk te maken en welke moeten worden nageleefd door de deelnemende partijen. Artikel 10 FIDA geeft verschillende vereisten waaraan een *scheme* moet voldoen, onder meer gericht op de leden, de regels, deelname, transparantie, gemeenschappelijke normen voor de gegevens en technische interfaces, compensatie, aansprakelijkheid, geschillenbeslechting en meldingen aan de toezichthouder. Waar PSD2 (en later PSR) vereisten bevat omtrent de technische interfaces, worden de normen van technische interfaces overeengekomen in de *schemes*. FIDA bevat geen specifieke bepalingen over de kwaliteitseisen voor interfaces.

Een *scheme* wordt gemeld bij de toezichthouder, waarna de toezichthouder zal beoordelen of de *scheme* voldoet aan de eisen zoals gesteld in FIDA.

6. Wat betekent open finance voor de praktijk?

Ook de Autoriteit Financiële Markten (“*AFM*”) en De Nederlandsche Bank (“*DNB*”) erkennen de voordelen van *open finance*. De toezichthouders hebben namelijk gezamenlijk een *position paper* uitgebracht gericht op ‘Financial Data Access’. [7] Het delen van Financiële Data kan namelijk leiden tot innovatieve en gepersonaliseerde financiële producten en diensten. Daarbij leidt inzicht in Financiële Data tot een beter inzicht in gedrag van cliënten, waardoor betere risicobeoordelingen gemaakt kunnen worden en informatie-asymmetrieën verminderd kunnen worden, bijvoorbeeld in het geval van cliënten voor wie meer traditionele data niet beschikbaar waren. Wel geven de AFM en DNB aan dat regulering vereist is om *open finance* mogelijk te maken. Hierdoor wordt een *level playing field* gerealiseerd waarbij wordt voorkomen dat partijen toegang tot data kunnen ontzeggen. Ook worden de potentiële nadelen van het delen van data hiermee beperkt. Denk hierbij aan privacy- en veiligheidsrisico’s.

Verder haalt de Nederlandse Vereniging van Banken (“*NVB*”) enkele voorbeelden aan van toepassingen die gerealiseerd kunnen worden met *open finance*, zoals het geven van een completer beeld van het financiële huishouden, een compleet overzicht van het pensioen en de oudedagsvoorzieningen, het geven van inzicht in verzekeringsproducten (en het makkelijk overstappen van verzekering indien nodig), het gebruik van bestaande financiële data omtrent het afsluiten van hypotheek en een overzicht van afgesloten kredieten.[8] De NVB erkent ook dat *open finance* de rol in de waardeketen van verschillende financiële dienstverleners blijvend zal veranderen. Denk hierbij bijvoorbeeld aan partijen met een grote datamacht en de potentiële overname van de intermediaire rol van platformen tussen de cliënt en de financiële dienstverlener.

7. Conclusie

Op basis van het FIDA-voorstel moet het dus mogelijk worden om Financiële Data te delen met andere financiële instellingen en nieuwe partijen op de markt, de FISPs. Hierdoor kunnen nieuwe financiële diensten ontwikkeld worden en bij huidige financiële diensten kan gebruik worden gemaakt van bestaande Financiële Data. Hierdoor kunnen financiële diensten beter aansluiten bij de behoefte van de cliënt.

Voordat *open finance* echter werkelijkheid wordt, dient het voorstel eerst nog geaccepteerd te worden door het Europees Parlement en de Europese Raad. De verwachting is dat de FIDA-verordening pas binnen ten minste twee jaar in finale vorm geaccepteerd en gepubliceerd is, waarna het nog ongeveer twee jaar zal duren voor het in werking is getreden (eind 2026 of begin 2027).

Informatie: Gidget.Brugman@twobirds.com

Voetnoten

- [1] Mr. G.J. (Gidget) Brugman is partner financial services & regulatory bij Bird & Bird.
- [2] Daniëlle (D.) van de Vijver, advocaat financial services & regulatory bij Bird & Bird.
- [3] Europese Commissie, 'Financial data access and payments package', 28 juni 2023.
- [4] Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on a framework for Financial Data Access and amending Regulations (EU) No 1093/2010, (EU) No 1094/2010, (EU) No 1095/2010 and (EU) 2022/2554.
- [5] Artikel 12 FIDA.
- [6] Artikel 28 FIDA.
- [7] AFM en DNB, 'Financial data access', 26 juni 2023.
- [8] NVB, 'Naar data-gedreven digital finance', 29 maart 2021.